

KIRTEN URDINETAKO ARMAIRU ROXA

Mertxe Ezeiza

(1983. urtean Zarauzko Udalak haurrentzako ipuientzat eratu zuen «Xabier Lizardi Saria»-n aipamen berezia jaso zuen lan honek).

Izeba Maurixiren opariak beti hartzen nituen pozik armairu txiki hura ekarri zidan arte behintzat! Izeba Maurixi nere amandrea zen eta berandu baino lehen nik eskatutako jostailuren batekin etxean azaltzen zen. Esan beharrik ez dago ni beti zain egoten nintzela hura noiz etorriko, batez ere armairua eskatu nionetik.

Armairu bat? —pentsatuko duzu—. Armairu bat zertarako? Ba, erropa sartzeko, hain zuzen ere!

Begira, etxekoek bazuten norberak bere armairua. Aitak eta amak armairu handi bana beren gelan, nere anaiek, Joxek eta Migelek, beste armairu bana, izeba Rosariok ere bazituen bi armairu bere logelan eta berak gordetzen zituen nire gauzak, soineko, galtza, jertsei, beroki eta zapatak.

Baina nik armairua euki nahi nuen neure gelan eta ez izeba Rosariorengana joan zerbait behar nuen bakoitzean.

Horregatik eskatu nion izeba Maurixiri niretzako armairua. Eta ailegatu zen izeba azkenean nik hainbeste espero nuen arratsalde hartan.

—Eta armairua, izeba, noiz ekarriko dute armairua?

—Nik dakart armairua, maitia, nik dakart hemen, beso azpian.

Ez dut behinere armairu bat besapean gordetzen duen pertsonik ezagutu eta horregatik, pakete hura hartu eta ireki baino lehen nere logelara sartu nintzen, bazterrean utzi, argia itzali, atea itxi eta egongelan geratu nintzen haserre. Ez nuen paketea irekitzeko gogorik, hura ezin zitekeen nire armairua izan. Hain txikia zen! Izeba Maurixi benetan zegoen triste, eta neri zer? ez nituen haren galderak erantzuten, zer uste zuen? Ez zegoen oso lasai eta geratu zen afaltzen, baina nik ez nuen amore emango, ezta pentsatu ere!

Afalondoan logelara joan nintzenean, ohera sartu eta pake-
teari begira geratu nintzaion. Zer ote zegoen? Ohetik jaiki eta irekitzea pentsatu nuen.

Lehendabizi soka askatu nuen, horrek eman zidan lanik gehiena; bazirudien haserre zegoela nirekin eta ez zuen nire esku artean eten nahi baina azkenerako pixkanaka eta poliki amore eman zuen.

Roxa, roxa zen, hura bai gustatu niri! Haundia izan balitz... Hiru, hiru ate zituen, hura bai armairua! Haundia izan balitz.

Eta erdiko atean, ispilua! Amaren armairuak ere bazuen ispilua. Haundia izan balitz...

Eskua ispiluaren aurrean jarri eta herekin keinuak egiten hasi nintzaion, andereñoa haserre dagoenean bezala behatza atera nuen eta esan nion:

—Txikiegia zarela, miniarmairu!

Eta eskua astinduz:

—Maurixi, Maurixi, a ze ipurdikoa eman behar dizudan, hau ekarri niri?

Lurrean etzan eta nire aurpegiaren haserrea ikusi nuen is-piluan, bekainak tinko, ezpainak zimur eta estu, farregurea eman zidan, baina to! Ispilukoak ez zuen farrik egiten...

Ezta nik ere luzaro, han agertzen zen hura ni ez nintzela konturatu nintzenean.

Begiak zituen urdin urdinak, masailak berriz arroxak; eta ilea? Ilea ez dakit, pago hotoez jositako txano batek izkututzen zuen.

—Zergatik farre egin didazu? —esan zidan haserre bezala baino abots gozo batez.

—Farre nik zuri? Baina ni... nor...?

Ez zidan bukatzeko denborarik eman.

—Armairumari dut izena eta armairu honen intxisua naiz, badakizu armairu batzuk intxisua dutela, nolako armairua halako intxisua.

Harrituta nengoen eta nere buruan mila galdera hasi ziren borrokan zein jarriko lehenengo zerrendan eta zein lehen ahotik atera. Beti gertatzen zaidan bezala lotsagabeenak irabazi zuen orduan ere eta horrela atera zen korrika eta presaka:

—Ba, holako armairu txikimikia izanik nolako intxisua haiz hi?

—Ene! Txikia dela eta ez dela, hauxe kezka makala...

—Zer gorde dezakezu zuk? —Galdetu nion irrifartsu eta honetan bai harrapatu nuela, ziur!

—Sekretuak... —Esan zidan isil-isilik.

—Se-kre-tu-ak?

—Bai, zuk ez al duzu sekreturik?

—Ba ez dakit... zer da sekretu bat?

—Sekretu bat, isilean gordetzen duzun zerbait da, gehienez bakarren bati kontatzen diozu astunegi egiten zaizunean. Baina kontuz! Beste baten sekretua ezin duzu inola ere kontatu, hori bere sekretua lapurtzea litzateke, horregatik da hain inportantea non gorde ahal izatea. Zer iruditzen zaizu?

—Uf! Ba nik sekretu pila daukat orduan, baina orain ez zaizkit gogora etortzen... Mmmmm...

Eta ahoa yogurra jaterakoan bezala okertu ondoren:

—Adizu, Armairumari, orain logure naiz eta ni banoa ohera.

Oheratu eta armairuan sartuko nituen sekretuez pentsatzen ia ia lo hartu behar nuenean salto batetan jaiki, armairuaren eskubiko atea ireki eta nere lehenbiziko sekretua sartzera nihoanean intxisuak honela esan zidan:

—Poliki, poliki, lehenbiziko sekretua niretzat izaten da eta.

—Zu-re-tzat?

—Bai, bai, niretzat. Ea, esaidazu zer gorde behar zenuen hemen.

—Ba, zu zeu zara, nire lehenbiziko sekretua, ez diot inori esan nahi hemen zaudenik, ez eta armairuan zer gordeko dudan ere.

Negarrez hasi zen intxisua.

—Zergatik negar?

—Eskerrik asko, esker mila, mila esker, anitz esker mila...

Eta negarrari jarraitzen zitzaion. Pixka bat baretu zenean berriz galdetu nion jakinminez.

—Zergatik negar, baina?

—Hara! Askatasuna eman didazulako.

Eta parrez zotinka azaldu zidan bere bizitzaren kronika.

Bera, baso handi bateko pagadian jaio omen zen, intxisukumeak aspertuta zeuden batean basotik atera eta ea nor joan urrutiago egin omen zuten apustu, ibili-ibilian baserri handi bat ikusi omen zuen baso-mugan, ondo zekien arriskutsua zuela basotik baino besteen aurrean ausartago azaltzearren han abiatu omen zen korrika eta ahal zuen moduan bere burua izkutatzen. Horrela, baserrira iritsi eta atzeko aldetik ganbararaino igo zen, harritzekoa omen zen hango tresneria, kutxa eta golde, lapurren habia ote? Zoritxarrez, halaxe izan ere.

Halako batean ia hanka egin behar zuenean, jo, jo, jo, jo, farrez hasi omen zitzaion norbait atzean, itzuli eta gizon handi bat ikusi omen zuen atean.

—Ez zaitetz joan, intxisu gazte, non aurkituko dugu zu baino intxisu hoberik? Gurea izango zara hemendik aurrera, ja, ja, ja, ja... Gure kutxa eta armairuetako itxisuak zaharregiak dira gure lapurreten sekretuak gordetzeko.

Eta hau esanaz kutxa handi batean sartu omen zuen halabearrez.

Armairumarik negar egiten zuen gau eta egunez, intxisu zaharrak saiatzten ziren konsolatzen eta Armairumari izena jarri zioten, baina alferrik, ez zen baretzen.

Udaberri batez, baserriko teilatura habia egitera etorri ziren enarak Armairumariz errukitu eta horrela esan omen zioten:

—Guk ezin zaitugu eraman basora baina bai beste armairuetara joateko aukera eta entzun, entzun ezazu ondo!

Noizbait armairu berriaren jabeak gordetzen duen lehenbiziko sekretua zerori baldin bazara askatasuna izango duzu zure etxera joateko.

Armairumariren historiak liluratuta utzi ninduen, ez zitzaizkidan hitzak ateratzen.

—Orain joan naiteke nere pagadira, berriz ere lagunekin jolastu, gertatu zaidan gutzia kontatu eta gero azkar azkar ahaztu.

—Eta... ni ere ahaztu egingo al nauzu?

—Ez horixe, zu ezin zaitut ahaztu. Ezagutzen al duzu Adarra mendira joateko bidea?

—Bai, noski! Bide bat baino gehiago dago eta batzuk ezagutzen ditut, askotan joaten bait gara aitatxo eta amatxorekin igande goiza pasatzera.

—Ederki, orduan entzun arretaz... Ni joan eta gero ispiluan azalduko den bidea jarraitu behar duzu eta gurutze batez sei-

nalatuko dizudan lekuan, mendira joango zaren hurrengoan, pago bat bilatuko duzu.

—Ez, ni ez. Ni urrutiago bizi naiz. Han, esandako pagoa aurkitu behar duzu, baina oso pago berezia, ez nolamodukoa.

—Zergatik berezia?

—Badakizu pagoari, beste zuhaitz askori, bezala, hostoak udaberrian jaio eta udazkenean erori egiten zaizkiola; honi, ez zaio, bada, horrelakorik gertatuko. Hostoak jaioko zaizkio zuk armairuan sekretuak gordetzen dituzun neurrian; sekretu bat, hosto bat; sekretu bat, hosto bat, horrela jantziko da pagoa.

—Eta udazkenean?

—Udazkenean ere ez zaizkio eroriko, hori nire kontu. Baina alde egin baino lehen kontatuko al didazu zerbait?

—Nondik hasi ere ez dakit hainbeste sekretu dauzkat nik... Armairumari! ba al dakizu ohean pixa egiten dudala oraindik?

—Ene, ez larritu horregatik, nire herrian ohitura da hori.

—Orduan horrek ez du ajolarik?

—Horixe ezetz! Zu lasai, bustitzea ez bazaizu inportik...

—Eta muskerrarena? Horrek ematen dizkit lanak neri.

—Muskerrak lana ematen dizula? Nola da posible hori?

—Izkutatuta daukat izebaren gelan eta zaila da ezer gordetzea izeba Rosariori. Bere gelan jarri nuen nik, ez baitut armairurik.

—Baina eta non sartu duzu gixaixo hori?

—Udarako oinetakoen artean, izebaren armairu batean.

—Eta gustatzen al zaio lekua muskerrari?

—Hainbeste kezken artean ez dut izan hori pentsatzeko denborarik. Hobe ote da lekuz aldatzea?

—Nik ez dakit, zuri dagokizu hori pentsatzea.

—Hartu dut erabakia, mendian egingo diot etxea.

—Harri artean bilatu zenuen, ezta? Egiozu han etxea.

—Eta Iñakirena, kontatuko al dizut Iñakirena?

—Nahi baduzu, aurrera!

—Iñaki da nire lagunik maitiena eta elkarren ondoan jartzen gara eskolan; eskutik helduta ibili ginen behin atsedean orduan, lastima da zuk ez ezagutzea.

—Baina Eduardorena da hoberena, ba al dakizu gustatzen zaiola gonak eramatea?

—Hara bestea! Eta horregatik harritzen al zara? Mutil askori gustatzen zaio gonak jartzea, hemen ohiturarik ez bada ere.

—Bai? Eta posible da hori modan jarteza?

—Zergatik ez? Larrutsik jaiotzen gara, ezta? Gizartearen aukera da gonak ala galtzak jarteza.

—Badaiteke horrela izatea baina entzun ezazu, ba dut oraindik zer esan eta.

—Mirenen amak ostiralero zerbaitez estaltzen du burua, zapi bat jartzen du edo txapela, ba dakizu zergatia? Ruloz beteta ekartzen duelako burua. Egun batean banindoan bere atzetik, kendu nion zapia eta a ze kurrixkada bota zuen! Ezetz asmatu nolakoa zuen burua?

Eta horrela jardun genuen denbora luzean. Benetan agur tristea izan zen eta Armairumariren irudia betiko gorde nahian berriro sartu nintzen ohera.

Hurrengo goizean esnatu eta badaezpada ere ispilura begiratu nuen. Ezer ez, han ez zegoen ezer ez, ez eta Armairumarik agindutako bide hura ere. Amets egin ote nuen? Bai, seguru asko, amets egin nuen.

Armairu bat, armairu txiki bat, kirten urdinetako armairu roxa besterik ez zen.

—Gustatu al zaizu izebak ekarritako armairua?

—Zer???

—Ikaratu egin al zaitut? Zertan ari zinen pentsatzen, sartu naizenik ere ez zara konturatu eta. Armairu polita ekarri zizun izebak, ezta? Pozik al zaude orain?

—Bai...

—«Bai» besterik ez?

—Zerbait falta al da? Hori eskatu ez zenion ba?

—Bai...

—«Bai», «bai», gaur ez zaude ohi bezain berritsua gero! Tira, tira, zatoz gosaltzera.

Ezpainak hestutu eta gosaltzera joan nintzen; badaezbadaere, nik ez dut ezer kontatuko egiten nuen nere artean.

Ikastolan, Arantxak, zenbait gauza interesgarri jakin erazi zizkidan, ez inori esan gero esaten zidan, eta nik, ezetz, ezetz, zaude lasai mesedez.

Armairuan gordeko ditut Arantxak kontatutakoak eta horrela, frogatu ahal izango dut ea benetakoa den atzo gauekoa. Honela pentsatzen pasa nuen goiz osoa.

Etxera nindoala, Migel, nire neba, aurkitu nuen atari ondoan:

—Kosta zaizu etortzea —esan zidan larritu antzera—, zatoz azkar etxera.

—Baina, zer gertatzen da? Esaidazu hori aurren!

—Ixxxxo! Gauza bat erakutsi behar dizugu.

—Zer erakutsi behar didazue?, tira, esaidazu bidean.

—Isiltzeko, kontxo! Esan diot nik Joxeri hobe zela zurekin ez kontatzea!

—Horrela hasten bagara, zoazte biok pikutara! Ni utz nazazue pakean eta garaiz zaudete ezer erakutsi baino lehen egiteko atzera!

—Beno, beno, arrazoa duzu, ez du pena balio horrela jartzeak.

Joxe eta Migelekin ez nuen beste aukerarik, ez zegoen haiekin berdintasuna lortzerik borroka txiki bat ez banuen egiten aurretik. Hala ere, egun horretan ez nuen eztabaida luzatu nahi Joxek eta Mikelek ez bait zidaten bere sekretuen berri ematen maiz. Eta gainera zer ote zen, Armairumarirekin zerikusirik ba ote zuen?

Ettxera ailegatu eta inor agurtu baino lehen beren gelara sartu ginen. Zuhurtasun haundien artean han zedukatenaren berri eman eta gero, agindu erazi zidaten isilean gordetzeko, nik baietz eta baietz, eta haiek mesedez eta mesedez, ni baiezka eta haiek arrenka. Eta Armairumari? Armairumari salbu, bestelakoak ziren haien kezka.

Hura egun luzea! Banuen jadanik armairua frogatzen has-tea!

Eta iritsi zen azkenik sekretuak gordetzeko unea.

Nola egin ez nekien, hura zen komeria! Ateak ireki, ispilu aurrean jarri eta horrela aritu nintzen nire buruarekin solasean.

«Arantxa oso triste dago bere aitaxo eta amatxo ez direlako elkarrekin gehiago biziko etxean, amatxok esan omen dio nahi duenean egongo dela aitaxorekin eta agian egun batean aitaxo berri bat biziko dela etxean, Arantxari ez zaio gustatu baina nik bihar esango diot ez dela hain txarra bi aitaxo izatea eta gero pozik jartzeko kontatuko diot Joxe eta Migelekin daukadan sekretua, baina Arantxari bakarrik, nire laguna da eta.

Joxe eta Migelek katu bat ekarri dute, katu bat zoratzekoa! Biberoia eman behar diogu, biberioia eta ogi apurrak. —Nora zoaz esne hori hartuta?— esan dit lehen izebak, —mutilaren gelara noa— erantzun diot larrituta, gelara sartu naiz eta bota dut krisketa, uf, ia ia harrapatu nau oraingoan izebak. Horrela ezin dugu segi denbora luzean baina Kai hil zenean amatxok esan zuen ez zuela gehiago animakiarik nahi etxean eta zaila izango da orain katu hori onartzea. Lan hori eman didate niri eta bihar goizetik hasi beharko dut katu bat nahi dudala eta katu bat eskatzen. Nori esango diot aurrena? Aitaxori ala amatxori? Agian, izeba Rosariori.

Nire ustez ikusiko balute ez legoke arazorik, hain polita da, hain txiki, ilea dauka txuri-txuri eta begiak ezin ditu oraindik guttiz ireki. Baina nagusiekin ezin da behin ere jakin, auskalo nola erantzuten duten, hobe izango da, bai, aurretik joatea giroa prestatzen...».

Eta horrela ari nintzela, hara non azaltzen den Armairumarik agindutakoa! Ispiluan zegoen Adarrako bidea, baita gurutzea ere; pagoa non zegoen erakusten zuen gurutzeak. Ez nuen amets egin, dena izan zen egia!

Azaroaren azken igandean, bururatu zitzaien gurasoei azkenik Adarrara joatea, bazen ordua!

Eginahalak egin ondoren lortu nuen, eskerrak!, nik nahi nuen bidea hartzea, eta hantxe zegoen nire pagoa... eta hantxe nire sekretuen hostoak.

Harri koxkor batean eserita geratu nintzen pagoari begira.

—Ikusi al duzue? Hau da hau pago ederra! —Esan zuen aitak lehendabizi.

—Honek ez ditu hostoak galdu! —Esan zuen amak atzetik.

—Harritzekoa da! Bihar maisuari esango diot nik —Migel beti bezala larri.

—Gainera, han goiko aldean ez al ditu zenbait hosto berri?

—Joxek azken hitza esan behar, noski!

Ez duzue ezer ulertzen, egiten nuen nere artean, nik.

—Eta zuk, ba al duzu sekretuak gordetzeko armairurik?